

AZTN proveo istraživanje tržišta prodaje motornih goriva u Republici Hrvatskoj

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja (dalje u tekstu: AZTN) je krajem kolovoza 2022. godine pokrenula istraživanje tržišta prodaje motornih goriva u Republici Hrvatskoj (dalje u tekstu: RH) s ciljem utvrđivanja svih relevantnih činjenica u svezi tržišta motornih goriva u RH.

Povod za provođenje ovog sektorskog istraživanja, među ostalim, bio je poremećaj na tržištu naftnih derivata, odnosno značajniji rast cijena motornih goriva u RH u razdoblju prije početka istraživanja, kao posljedica rasta cijena nafte i naftnih derivata na svjetskom tržištu, koji je u bitnom bio uzrokovan poteškoćama u lancima proizvodnje i distribucije goriva.

U tom je smislu namjera pokretanja predmetnog sektorskog istraživanja bila prikupiti podatke i utvrditi činjenice i okolnosti na tržištu prodaje motornih goriva u RH, a koje nisu nužno bile vezane uz te globalne trendove.

Također, cilj istraživanja bio je utvrditi činjenice u vezi s mehanizmom određivanja cijena motornih goriva koji se prodaju u specijaliziranim prodavaonicama – benzinskim postajama u RH kao i utvrditi činjenice o maloprodajnim cijenama motornih goriva u razdoblju 2021. do 2022. godine. AZTN je promatrao cijene goriva u razdoblju od 15. listopada 2021. kada je donijeta prva Uredba o utvrđivanju najviših maloprodajnih cijena naftnih derivata Vlade RH („Narodne novine“, br. 112/21.) kojom je bila određena maksimalna maloprodajna cijena s porezom na dodanu vrijednost za tri motorna benzina i jedno dizelsko gorivo. Pritom su detaljno analizirane cijene i marže trgovaca za dva razdoblja i to od 25. do 31. siječnja 2022. te od 8. do 22. studenoga 2022. godine i to ciljano zbog komparativne analize ova dva razdoblja, iz razloga jer je u prvom promatranom razdoblju, u siječnju 2022. godine, na snazi važila Uredba o prestanku važenja Uredbe o utvrđivanju najviših maloprodajnih cijena naftnih derivata („Narodne novine“, br. 133/21.) koja je stupila na snagu 6. prosinca 2021. godine, a kojom cijene goriva određeno vrijeme nisu bile regulirane i u drugom razdoblju, u studenom 2022. godine, u kojem su cijene goriva bile regulirane.

U proizvodnom smislu mjerodavnog tržišta, predmetno istraživanje obuhvatilo je tržište prodaje motornih goriva, primarno motorni benzini, dizelska goriva te UNP - auto plin. U predmetnom istraživanju utvrđivane su činjenice primarno u odnosu na tržište trgovine na malo motornim gorivima. Nadalje, s obzirom na determiniranost stanja na tržištu maloprodaje kroz komercijalne i ugovorne odnose s poduzetnicima na uzlaznim razinama tržišta, istraživanjem je u tom smislu obuhvaćeno i tržište trgovine na veliko motornim gorivima. U zemljopisnom smislu, predmetno istraživanje obuhvatilo je cjelokupan teritorij RH.

Postavljeni ciljevi istraživanja odnosno područja istraživanja bili su analizirati zakonodavni i institucionalni okvir tržišta prodaje motornih goriva u RH, utvrditi moguće pravne i/ili činjenične zapreke pristupa tržištu veleprodaje i maloprodaje motornim gorivima u RH, utvrditi opće i kvantitativne pokazatelje stanja na tržištu motornih goriva u RH i utvrditi tržišni položaj pojedinog poduzetnika, utvrditi regulatorni okvir određivanja cijena motornih goriva, utvrditi činjenice o maloprodajnim cijenama motornih goriva (Eurosuper 95 bez aditiva, Eurosuper 95 s aditivima, Eurodizel bez aditiva, Eurodizel s aditivima, UNP - autoplin) u razdoblju 2021. i 2022. godine i to način određivanja cijena motornih goriva, primjena formule pri izračunu maloprodajnih cijena, struktura maloprodajnih cijena goriva u 2022. godini, primjena različitih cijena ovisno o zemljopisnoj lokaciji benzinske postaje, oporezivanje motornih goriva i naknade, odnosu kupaca i dobavljača, uključujući i činjenice u svezi nabavnih cijena motornih goriva u 2022. godini te utvrditi činjenice u svezi ugovornih odnosa između trgovaca na veliko - dobavljača motornih goriva i trgovaca na malo motornim gorivima i ukapljenim naftnim plinom

(autoplina). Također, cilj je bio izvršiti uvid u komparativna istraživanja drugih nacionalnih tijela za tržišno natjecanje.

Samo istraživanje provedeno je putem anketnog upitnika poslanog svim bitnim dionicima na tržištu, uključujući velike, srednje velike i male trgovce motornim gorivima (ukupno 22 poduzetnika) koji posluju na maloprodajnoj i/ili veleprodajnoj razini tržišta. Nakon zaprimanja osnovnih informacija od Hrvatske energetske regulatorne agencije (dalje u tekstu: HERA) i Hrvatske gospodarske komore (dalje u tekstu: HGK), detaljni upitnici anketiranim poduzetnicima iz uzorka poslani su u više faza i to u razdoblju od sredine studenog 2022. godine do početka lipnja 2023. godine. Uzorak poduzetnika za anketni upitnik primarno je određen temeljem baze podataka HERA-e i HGK, a dodatno temeljem podataka i očitovanja koje su AZTN-u dostavili poduzetnici obuhvaćeni ovim istraživanjem u prvoj fazi istraživanja. Dodatno je poslan dopis i Udruzi malih distributera motornih goriva (dalje u tekstu: UMDG), čijih 40 članova pretežito posluju na maloprodajnoj razini tržišta prodaje motornih goriva.

Istraživanjem nije obuhvaćeno uzlazno tržište koje se odnosi na rafinerijsko poslovanje, zbog činjenice kako je u promatranom razdoblju jedina rafinerija u RH bila zatvorena zbog remonta. Drugim riječima, opskrba gorivima potrošača u RH u promatranom razdoblju u bitnome je vršena putem uvoza odnosno unosa iz drugih zemalja.

Zakonodavni okvir

Zakon o tržištu nafte i naftnih derivata („Narodne novine“, br. 19/14., 73/17. i 96/19.; dalje u tekstu ZTN) je osnovni propis kojim je regulirano tržište prodaje motornih goriva u RH. Osim navedenog, predmetnu djelatnost tržišta prodaje motornih goriva uređuje veći broj zakonskih i podzakonskih akata, od kojih su najbitniji Uredbe o utvrđivanju najviših maloprodajnih cijena naftnih derivata.

Sukladno ZTN-u, cijene nafte i naftnih derivata utvrđuju se u skladu s pravilima kojima se uređuju tržišni odnosi (čl. 9. st. 1. ZTN-a). Iznimno od stavka 1. članka 9. ZTN, Vlada RH može, zbog zaštite potrošača, regulacije tržišta ili drugih opravdanih razloga, uredbom propisati najvišu razinu maloprodajnih cijena za pojedine naftne derivate, za neprekinuto razdoblje od najduže 90 dana (čl. 9. st. 2. ZTN-a). Rezultati istraživanja pokazali su kako je od 15. listopada 2021. do kraja srpnja 2023. godine ukupno bilo doneseno 40-tak uredbi Vlade RH. Prva Uredba stupila je na snagu 15. listopada 2021. godine kojom su bile propisane maksimalne maloprodajne cijene s PDV-om za četiri vrste motornih goriva. Ovdje treba istaknuti kako je u razdoblju od 6. prosinca 2021. do 6. veljače 2022. godine prestala važiti Uredba. Dakle, u tom razdoblju slobodno su se formirale cijene goriva i za aditivirana i neaditivirana goriva.

Treba istaknuti kako ZTN propisuje mogućnost propisivanja maloprodajne cijene, no ne i veleprodajne cijene. U tom smislu, treba navesti kako su rezultati istraživanja pokazali kao se u jednoj od donesenih uredbi u razdoblju od 15. listopada 2022. do 31. srpnja 2023. godine navodi i utvrđivanje veleprodajnih cijena. Riječ je o Uredbi o utvrđivanju najviših maloprodajnih i veleprodajnih cijena naftnih derivata („Narodne novine“, broj 76/22.) Navedena uredba temeljila se dodatno i na članku 6. Zakona o iznimnim mjerama kontrole cijena („Narodne novine“, br. 73/97., 128/99., 66/01.), uz već spomenutu odredbu iz čl. 9. st. 2. ZTN-a.

Po pitanju pravnih i/ili činjeničnih zapreka pristupa tržištu maloprodaje i veleprodaje motornih goriva u RH, rezultati istraživanja su pokazala kako od sedam najznačajnijih anketiranih poduzetnika (INA, Petrol, Tifon, AGS Hrvatska, Adria Oil, Coral Croatia i Lukoil Croatia), njih četiri su se u bitnom očitovali kako ne postoje, odnosno nisu im poznate pravne ili činjenične zapreke pristupa tržištu veleprodaje i maloprodaje motornim gorivima u RH.

S druge strane, dva anketirana poduzetnika kao prepreku su naveli činjenicu regulacije maloprodajnih cijena. Jedan od poduzetnika dodatno kao zapreku smatra potrebu pribavljanje cijelog niza dozvola radi dopuštenosti obavljanja predmetne djelatnosti.

Opći i kvantitativni pokazatelji stanja na tržištu naftnih derivata u RH

Podaci o broju benzinskih postaja i rasporedu prema zemljopisnoj lokaciji za anketirane poduzetnike iz uzorka u istraživanju prikupljeni su neposredno od poduzetnika i ukupan broj benzinskih postaja na kraju 2021. godine za ukupno 51 poduzetnika, uključujući i članice UMDG-a, iznosio je 857. Radi usporedbe, prema javno dostupnim podacima Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja - Zavod za zaštitu okoliša i prirode navedenim u „Izvješće o tekućim naftnim gorivima za 2021. godinu“ navodi se da je u bazu podataka „Kvaliteta goriva na benzinskim postajama i skladištima“ upisano 76 dobavljača koji su vlasnici 872 benzinske postaje. Iz navedenog proizlazi kako je AZTN ovim istraživanjem u bitnom obuhvatio cijelu maloprodajnu mrežu benzinskih postaja u RH.

Rezultati istraživanja pokazali su kako INA bilježi najveći broj benzinskih postaja i to 396. S poveznim društvom Tifon koje ima 47 benzinskih postaja, INA Grupa imala je na kraju 2021. godine ukupno 443 benzinske postaje. Petrol je imao 203 benzinske postaje, promatrano zajedno s Crodux Derivati Dva.

Struktura tržišta trgovine na malo motornim gorivima u RH u 2021.

Struktura tržišta trgovine na malo motornim gorivima u RH u 2021. godini utvrđivana je u odnosu na sve vrste goriva promatrano zajedno te u odnosu na pojedine vrste goriva (Eurosuper 95 bez aditiva, Eurosuper 95 s aditivima, Eurodizel bez aditiva, Eurodizel s aditivima i UNP – autoplina). Ovdje se naglašava kako je istraživanje pokrenuto u 2022. pa su ovdje utvrđivani pokazatelji za 2021. kao tada posljednju punu poslovnu godinu.

Najveći trgovac na malo motornim gorivima u 2021. godini bio je poduzetnik INA (MOL Grupa), koji bilježi tržišni udjel u iznosu [50 – 60] posto, a prema prihodu ostvarenom od promatranih pet vrsta motornih goriva. Dodatno Tifon bilježi tržišni udio [5 – 10] posto te time tržišni udio MOL Grupe iznosi [60 – 70] posto. Slijedi Petrol s tržišnim udjelom [10 – 20] posto, Lukoil Croatia s tržišnim udjelom [5 – 10] posto te ostali poduzetnici s nižim tržišnim udjelima. Ovdje se naglašava kako se podaci o tržišnim udjelima poduzetnika prikazuju u rasponu podataka, a ne u točnom iznosu iz razloga što su isti izvedeni iz dostavljenih podataka koji su od samih poduzetnika naznačeni kao poslovna tajna.

Herfindahl-Hirschmanov indeks (dalje u tekstu: HHI) ovog tržišta iznosi 4.428 što pokazuje kako je tržište trgovine na malo motornim gorivima u RH u 2021. godini bilo visoko koncentrirano.

Nadalje, rezultati istraživanja pokazali su kako je u ukupnim prodanim količinama motornih goriva anketiranih poduzetnika u trgovini na malo u 2021. godini, udio Eurodizela bez aditiva iznosio 44 posto, udio Eurodizela s aditivima iznosio je 29 posto pa zbirno promatrano, udio Eurodizela iznosio je značajnih 73 posto što pokazuje kako je Eurodizel najznačajnija vrsta goriva u prodaji u RH. Udio Eurosupera 95 bez aditiva iznosio je 11 posto, a s aditivima 13 posto pa je zbirno promatrano udio Eurosupera 95 u ukupnim prodanim količinama goriva u 2021. iznosio 24 posto. Udio UNP- autoplina iznosio je 3 posto.

Promatrajući strukturu tržišta trgovine na malo pojedinih vrsta goriva, rezultati istraživanja u odnosu na *Eurosuper 95 bez aditiva* pokazali su kako poduzetnik INA bilježi tržišni udio [50 – 60] posto. Dodatno Tifon bilježi [10 – 20] posto udjela te time tržišni udio MOL Grupe iznosi [70 – 80] posto. HHI iznosi 5.539 i pokazuje kako je tržište trgovine na malo motornim gorivom Eurosuper 95 bez aditiva u 2021. godini bilo visoko koncentrirano.

U odnosu na *Eurosuper 95 s aditivima*, rezultati istraživanja pokazali su kako MOL Grupa (INA i Tifon) bilježi tržišni udio od 60 - 70 posto. HHI iznosi 4.910 i pokazuje kako je tržište trgovine na malo motornim gorivom Eurosuper 95 s aditivima u 2021. godini bilo također visoko koncentrirano.

U odnosu na *Eurodizel bez aditiva*, MOL Grupa (INA i Tifon) bilježi tržišni udio [60 – 70] posto. HHI ovog tržišta iznosi 4.301 i pokazuje kako je tržište trgovine na malo motornim gorivom Eurodizel bez aditiva u 2021. godini bilo visoko koncentrirano.

U odnosu na *Eurodizel s aditivima* rezultati istraživanja pokazali su kako MOL Grupa (INA i Tifon) bilježi tržišni udio [60 – 70] posto. HHI ovog tržišta iznosi 4.607 i pokazuje kako je tržište trgovine na malo motornim gorivom Eurodizel s aditivima u 2021. godini bilo visoko koncentrirano.

U odnosu na *UNP-autoplin* utvrđeno je da MOL Grupa (INA i Tifon) bilježi tržišni udio [40 – 50] posto. HHI ovog tržišta iznosi 3.086 i pokazuje kako je i tržište trgovine na malo UNP-autoplinom u 2021. godini bilo također visoko koncentrirano.

Struktura tržišta trgovine na veliko motornim gorivima u RH u 2021.

Strukturu tržišta trgovine na veliko motornim gorivima, AZTN je utvrđivao isključivo temeljem zaprimljenih odgovora iz anketnog upitnika. Budući da njime nisu bili obuhvaćeni veletrgovci izvan RH, a koji prodaju goriva poduzetnicima u RH, same rezultate i podatke treba promatrati uzimajući u obzir navedenu činjenicu. U tom smislu, u odnosu na tržište trgovine na veliko naftnim derivatima, rezultati istraživanja pokazali su kako je INA najznačajniji dionik na tom tržištu koja promatrajući poduzetnike iz uzorka bilježi tržišni udio [50 – 60] posto u 2021. godini. Tifon nije bilježio učinak na tržištu trgovine na veliko motornim gorivima. Slijede Crodux Derivati Dva koji je tada zasebno poslovao s tržišnim udjelom [10 – 20] posto i Petrol s tržišnim udjelom [10-20] posto. Zajednički tržišni udio Petrola i Crodux iznosio je [20 - 30] posto. HHI ovog tržišta za 2021. godinu iznosio je 5.566 i riječ je o visoko koncentriranom tržištu. U odnosu na pojedinih pet vrsta goriva na tržištu veleprodaje u bitnome proizlazi zaključak o tome kako INA bilježi najveći prihod od anketiranih poduzetnika na svakom od pojedinih tržišta.

Regulatorni okvir određivanja cijena motornih goriva

U dijelu koji se odnosi na regulatorni okvir određivanja cijena goriva rezultati istraživanja u bitnome pokazuju kako su se u razdoblju od liberalizacije tržišta od veljače 2014. godine cijene određivale u skladu s uvjetima na tržištu.

U relevantnom razdoblju ovog istraživanja u regulatornom dijelu su se dogodile promjene uzrokovane globalnim tržišnim poremećajima i rastom cijena nafte na svjetskom tržištu. Tako su od 15. listopada 2021. godine nadalje s neznatnim vremenskim prekidima maloprodajne cijene naftnih derivata bile regulirane od strane Vlade RH kroz donošenje 40-tak uredbi o utvrđivanju najviših razina maloprodajnih cijena naftnih derivata. Regulacija se u bitnome odnosi na utvrđene maksimalne cijene s PDV-om kao i premije energetske subjekta. Naime, propisan je najviši iznos premije energetske subjekta za goriva bez aditiva (tzv. neaditivirana goriva), dok za aditivirana goriva važi da se određuju slobodno.

Nadalje, Zakon o biogorivima za prijevoz („Narodne novine“, br. 65/09., 145/10., 144/12., 14/14., 94/18. i 52/21.) također je bitan propis radi propisivanja tzv. „zelene naknade“. Naime, temeljem odredaba tog Zakona, donesena je Uredba o izmjeni Uredbe o posebnoj naknadi za okoliš zbog nestavljanja biogoriva na tržište i zbog nesmanjivanja emisije stakleničkih plinova („Narodne novine“, br. 35/22.) kojom su se smanjili iznosi naknada za distributere goriva od

obaveze umiješavanja biogoriva u dizelsko gorivo ili motorni benzin, a koja je stupila na snagu 1. travnja 2022. i važila je do 31. prosinca 2022. godine Naime, smanjivanjem te naknade za distributere dodatno je omogućeno sniženje cijene goriva. Do okončanja predmetnog istraživanja AZTN-a, posljednje izmjene predmetne Uredbe stupile su na snagu 1. srpnja 2023. godine i bile na snazi do 31. prosinca 2023. godine, čime je produženo plaćanje umanjene naknade za nestavljanje biogoriva na tržište, odnosno mogućnost formiranja što povoljnije maloprodajne cijene goriva radi zaštite potrošača. U međuvremenu, od završetka istraživanja do trenutka izrade ovog priopćenja, krajem 2023. donesene su nove izmjene te Uredbe („Narodne novine“, br. 158/23.), sadržajno u bitnome jednake, a kojima umanjene naknade ostaju na snazi do 30. lipnja 2024.

Od ranije je (od 1. siječnja 2019. godine) uveden novi institut povrata dijela trošarine za dizelsko gorivo koje se koristi kao pogonsko gorivo u komercijalnom prijevozu robe i putnika kamionima odnosno autobusima te od 1. siječnja 2020. godine povrat dijela trošarine za dizelsko gorivo koje se koristi kao pogonsko gorivo u komercijalnom prijevozu robe i putnika željeznicom, kako bi se smanjili troškovi prijevoza i ojačala konkurentnost poduzetnika u tom sektoru. Tijekom 2022. i 2023. godine donesene su dvije Uredbe o nadoknadi dijela troška dizelskog goriva koje se koristi kao pogonsko gorivo u komercijalnom cestovnom prijevozu putnika.

Cijene goriva i marže trgovaca

U odnosu na način određivanja maloprodajnih cijena motornih goriva u promatranom razdoblju većina trgovaca navodi uredbe Vlade RH prema kojima određuje cijene goriva. A izvan tog okvira koristi se ili propisana formula ili prema cijenama dobavljača.

U odnosu na strukturu maloprodajnih cijena goriva, maloprodajne cijene motornih goriva u bitnome uključuju: nabavnu cijenu, premiju energetskeg subjekta, trošarine (s uključenim naknadama za HAC, HC i HŽ Infrastruktura) i porez na dodanu vrijednost. Neki od anketiranih poduzetnika dodatno su naveli i dodatne troškove poput troška transporta goriva te dodavanja funkcionalnih aditiva.

Primarni utjecaj na formiranje maloprodajnih cijena imaju inputi na koje trgovci motornim gorivima u pravilu ne mogu utjecati – nabavna cijena goriva, trošarine i porez.

Na uzorku maloprodajnih cijena goriva anketiranih poduzetnika u razdoblju od **25. do 31. siječnja 2022.**, rezultati istraživanja pokazuju da na trošarine i PDV u strukturi maloprodajne cijene Eurosuper 95 bez aditiva, promatrajući zbirno oba pokazatelja, otpada 54 posto. Trošarine u siječnju 2022. godine bilježe udio u strukturi maloprodajne cijene 34 posto, dok je PDV 20 posto.

Na trošarine i PDV u razdoblju od **8. do 22. studenoga 2022.** godine u strukturi maloprodajne cijene Eurosuper 95 bez aditiva otpada 46,4 posto. Trošarine u studenom 2022. godine bilježe udio u strukturi maloprodajne cijene u studenom 2022. godine u iznosu od 26 posto, dok je PDV bilježio udio u iznosu od 20 posto. Ovdje se podsjeća da je od 7. lipnja 2022. godine Vlada RH smanjila iznos trošarine za 0,80 kuna/litra na motorne benzine (sa i bez aditiva). I na dizelska goriva Vlada RH smanjila je trošarine za 0,40 kuna/litra.

U razdoblju od 15. listopada 2021. godine do 31. srpnja 2023. iznosi premije energetskeg subjekta za neaditivirane motorne benzine i dizelska goriva mijenjani su i bili su u rasponu od 0,65 kuna/litra (0,0863 EUR/litra) do 0,94 kuna/litra (0,1245 EUR/litra).

Rezultati analize podataka o premijama energetskeg subjekta (**maržama trgovaca**), u bitnom pokazuju pad premije energetskeg subjekta u studenom 2022. godine (odabrano vremensko razdoblje kada su bile propisane najviše maloprodajne cijene) u odnosu na siječanj 2022.

godine (odabrano vremensko razdoblje kada nisu bile propisane najviše maloprodajne cijene). Pritom je utvrđeno kako se bilježi smanjenje premija na neaditiviranim gorivima izvjesno kao posljedica regulacije.

Međutim, rezultati istraživanja pokazali su kako se istovremeno bilježi značajnije povećanje iznosa premija (marži) na aditiviranim gorivima. To je naročito utvrđeno u odnosu na Eurodizele kao dominantno gorivo u ukupnoj prodaji, gdje su premije (marže) na aditiviranim gorivima u studenom 2022. kod najznačajnijih trgovaca rasle više od dva puta u odnosu na premije u razdoblju iz siječnja 2022. godine.

Porezni i trošarinski aspekt u dijelu prodaje motornih goriva dodatno je analiziran. Trošarine su u više navrata mijenjane temeljem Uredbe o visini trošarine na energente i električnu energiju. Od početka 2023. godine do 31. srpnja 2023. bilo je doneseno ukupno devet Uredbi o izmjeni Uredbe o visini trošarine na energente i električnu energiju. Udio trošarine u strukturi maloprodajne cijene je niži nego što je bilo utvrđeno u prethodnom istraživanju za 2015./2016. godinu. Stopa poreza na dodanu vrijednost ostala je nepromijenjena (25%).

U odnosu na dio istraživanja o vremenskim rokovima ispostave računa i načinu distribucije motornih goriva do benzinskih postaja, u bitnom proizlazi kako se računi ispostavljaju po pojedinoj isporuci goriva. Većina anketiranih poduzetnika do benzinskih postaja gorivo prevozi vlastitom flotom vozila. Rezultati istraživanja pokazali su kako i tzv. „manji“ trgovci u značajnom dijelu raspolažu vlastitim vozilima - cisternama te samostalno obavljaju prijevoz goriva na svoje benzinske postaje.

Rezultati istraživanja u dijelu koji se odnosi na primjenu različitih cijena ovisno o zemljopisnoj lokaciji benzinske postaje, pokazali su kako trgovci primjenjuju diferencirane cijene goriva u ovisnosti o različitim kriterijima – lokacije na autocestama, lokacije sezonskog karaktera i drugo.

Udruga malih distributera motornih goriva - UMDG

UMDG kao udruga okuplja 40-ak članica pretežito poduzetnika s jednom ili manjim brojem benzinskih postaja. Temeljem očitovanja većeg broja članica UMDG-a utvrđeno je kako članice udruge ne nastupaju zajednički u pregovorima s dobavljačima, odnosno da svaka članica zasebno odlučuje o dobavljačima i zasebno pregovara o komercijalnim i drugim uvjetima.

Ono što su u bitnom kao neke od problema istaknule članice UMDG-a, odnose se na plavi dizel koji je isto bio predmet uredbi o maksimalnim cijenama naftnih derivata. Prema njihovom očitovanju, plavi dizel je kroz duže vrijeme bio ograničen na način da se njegova cijena u uredbi nije formirala kao Platts+ premija, već je cijena bila izražena u brojci i fiksirana ispod nabavne koju na tržištu mogu dobiti mali distributeri.

Nadalje, kao bitnog i najvažnijeg sudionika na tržištu u vertikalnom lancu distribucije motornih goriva, što neposredno što posredno, članice UMDG-a navele su INA-u. Prema saznanjima UMDG-a, svi veliki distributeri barem djelomično kupuju robu od poduzetnika INA te je isti u tom smislu univerzalni dionik na tržištu.

Vezano uz navedeno, iz očitovanja članica UMDG-a u bitnom proizlazi kako se u slučaju INA-e, okviri poslovanja na tržištu očituju kroz rabatne skale koje kreiraju i komuniciraju kupcima kroz ugovore. Prema navodima članica UMDG-a, primijećene nelogičnosti u takvom sustavu sa strane malih distributera očituju se kroz primjenu rabata koji nisu uvijek razmjerni količinama, pri čemu navode kako je navedeno posebno vidljivo od uvođenja Uredbi o ograničenju maloprodajnih cijena naftnih derivata. Budući da se kroz uredbe određuju samo maksimalne maloprodajne cijene, dogodilo se to da ugovorni kupci u maloprodaji imaju

nekada bolje ili gotovo iste uvjete kao i mali distributeri u veleprodaji za nerazmjerno manje količine kupljenih derivata.

Također, pojedine članice UMDG-a su navele problem neusklađenosti rokova, odnosno različitih vremenskih razdoblja propisivanja maloprodajnih cijena kroz uredbe Vlade koje se odnosi na dvotjedno razdoblje i veleprodajne cijene koje njima obračunavaju dobavljači goriva u pravilu na tjednoj razini. U takvim slučajevima ukoliko se dogodi da veleprodajne cijene dobavljača (tjedne) rastu u određenom razdoblju, a Vlada kroz uredbe propiše nižu dvotjednu maloprodajnu cijenu, tada je poduzetnik prinuđen raditi sa značajnom nižom maržom koja nije ni blizu dovoljna za pokriće troškova.

Opći uvjeti poslovanja poduzetnika INA

S obzirom na činjenicu visokih tržišnih udjela na maloprodajnoj i veleprodajnoj razini tržišta prodaje motornih goriva, AZTN je u predmetnom istraživanju utvrđivao i određene činjenice koje se odnose na opće uvjete poslovanja INA-e u prodaji naftnih derivata i UNP-a te o rabatnoj politici poduzetnika INA u prodaji motornih goriva.

Rezultati istraživanja u tom dijelu pokazuju kako INA primjenjuje opće uvjete prodaje, zasebno za motorna goriva i za UNP-autoplin.

AZTN je izvršio uvid u dokument Opći uvjeti prodaje naftnih derivata INA od 10. lipnja 2023. godine,. Također, AZTN je izvršio uvid u dokument Opći uvjeti INA koje se odnose na prodaju UNP-ukapljenog plina i davanja na korištenje UNP spremnika (pravni subjekti) od 1. siječnja 2023. odnosno 3. srpnja 2023.

U dijelu koji se odnosi na način određivanje cijene goriva, u bitnome proizlazi kako se veleprodajne cijene za motorna goriva određuje jednoobrazno za sve veleprodajne kupce. Cijene se određuju na veleprodajnim skladištima INA-e, a uzimaju se u obzir troškovi nabave naftnih derivata na mediteranskom tržištu (Meditersko tržište) i distribucijski troškovi. Cijene se formiraju tjedno na bazi Platt's kotacija prethodnog tjedna te se dodaje premija koja pokriva sve distribucijske troškove. Potencijalno izuzeće od ranije navedenog predstavljaju postupci javne nabave.

Također, veleprodajne cijene UNP-autoplina INA također određuje jednoobrazno za sve veleprodajne kupce, odnosno primjenjuje se jedinstveni veleprodajni cjenik UNP-a za područje čitave RH, uobičajeno na tjednoj osnovi, ako nije drugačije regulirano od strane regulatora (MINGOR). Izračunata veleprodajna cijena iz cjenika predstavlja zbroj kotacije, troškova i veleprodajne marže.

INA se nadalje očitovala kako primjenjuje rabatne skale prema veleprodajnim kupcima goriva bazirane na ekonomskim, objektivnim i troškovno opravdanim kriterijima, kako za motorna goriva (benzin i dizel), tako i za UNP-autoplin te se očitovala kako ne primjenjuje segmentaciju kupaca na trgovce na malo u veleprodaji, već na sve veleprodajne kupce primjenjuje istovjetne rabatne skale.

Iz uvida u dokumentaciju INA-e, rezultati istraživanja pokazali su kako su opći uvjeti INA-e transparentni, a u dijelu koji se odnosi na rabatnu politiku prema kupcima proizlazi kako je ista od strane INA-e detaljno razrađena kroz zaseban dokument kojim su regulirani količinski popusti te ostali popusti i nadoplate.

Komparativne sektorske studije nacionalnih tijela za tržišno natjecanje

AZTN je izvršio uvid i u relevantne komparativne sektorske studije. Naime, više nacionalnih tijela u 2022. godini provelo je istraživanje tržišta motornih goriva iz razloga poremećaja na

tržištu naftnih derivata, odnosno značajnijeg rasta cijena. Tako su izvršeni uvidi u rezultate istraživanja nacionalnih tijela za pravo i politiku tržišnog natjecanja i to njemačkog Bundeskartellamta, austrijskog Bundeswettbewerbs-behörde (BWB), irskog CCPC-a, švedskog Konkurrensverketa, talijanskog AGCM-a, latvijskog Konkurences padome, Ujedinjenog Kraljevstva CMA i slovenske agencije za varstvo konkurencije - AVK. Rezultati provedenih istraživanja tih tijela u bitnome se odnose na zaključke kako više cijene goriva na većini nacionalnih tržišta nisu uzrokovane nedozvoljenim aktivnostima poduzetnika - trgovaca motornih gorivima ili nedostatkom konkurencije među benzinskim postajama, već su uzrokovane rastom globalnih cijena nafte i/ili proizvodnim cijenama rafinerija zbog globalne energetske situacije. Također, zaključci promatranih studija u bitnom navode kako je problem razlikovati kretanje cijena koje je u skladu s učinkovitim tržišnim natjecanjem na tržištima motornih goriva i ono kretanje cijena koje bi trebalo izazvati zabrinutost kod regulatora.

Zaključno

Rezultati predmetnog istraživanja tržišta prodaje motornih goriva u RH nisu ukazali na indicije o mogućim zabranjenim aktivnostima poduzetnika kroz potencijalne zabranjene sporazume poduzetnika. Međutim, s obzirom na određena očitovanja poduzetnika zaprimljena u ovom istraživanju, AZTN će nastaviti pratiti tržište prodaje motornih goriva i poduzimati daljnje potrebne korake u slučaju sumnje na kršenje odredaba propisa o zaštiti tržišnog natjecanja.